

АЛЕКСЄЄВА Марія Валентинівна,
курсант Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

МАРКАРЯН Арташес Олександрович,
викладач кафедри військової
журналістики та соціальних
комунікацій Військового інституту
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

СЛОВО ЯК ЗБРОЯ: РОЛЬ ВІЙСЬКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

В умовах повномасштабної війни ЗМІ та військова журналістика не лише інформують про події, а й допомагають людям зрозуміти, що відбувається, що це означає для нас як нації, і як це запам'ятається в майбутньому. Слова журналістів, репортажі з фронту, розповіді солдатів та цивільних осіб створюють спільне розуміння війни та умов для її запам'ятовування.

Новизна цього дослідження полягає у всебічному розгляді військової журналістики як активного фактора конструювання національної пам'яті, що поєднує медіапрактику, історичний наратив та соціальну ідентичність. Такий підхід виходить за рамки суто інформаційної функції журналістики та розглядає її як один із механізмів соціокультурного відображення військового досвіду.

Коллективна (спільна) пам'ять – це те, як люди певної спільноти (нації, країни) разом згадують історію, важливі події та людей, які є для них значущими. Це не просто «я щось пам'ятаю», а спільні сюжети, образи та історії, що передаються. Національна пам'ять розглядається саме як механізм української ідентичності [1].

Журналістика воєнного часу проявляється через численні людські історії, зафіксовані в умовах фронту, тилу та прифронтових територій. Йдеться про досвід військових, медичних працівників, волонтерів і родин, що втратили близьких. Такі медіаініціативи формують корпус усних свідчень, який, як показано в дослідженні Худошника О., Крупського О. П., Стирника Н. (2025) [2], безпосередньо впливає на процеси колективної пам'яті. Ці історії стають частиною того, як суспільство пам'ятає війну. Вони пояснюють не лише події, а й переживання людей, їхні страхи, надії, мужність та єдність (наприклад, спеціальні проекти українських ЗМІ, що збирають свідчення ветеранів, а

також сімей загиблих). Медіа здатні або об'єднувати людей спільними наративами, або створювати та посилювати розбіжності всередині спільноти залежно від того, як вони висвітлюють ту саму подію.

У випадку України, високоякісна воєнна журналістика – це не просто репортажі з фронту, а джерело, яке надає досвід часу та людей, як це робили раніше літописці чи документалісти. Сучасні українські медіа є символічними, створюючи цикли інтерв'ю з ветеранами, відеосеріали про життя під вогнем, історії про порятунок людей та відбудову міст. Наприклад, документальні історії про захисників Маріуполя чи оборону Києва, або історії волонтерів увійшли в український медіапростір і, ймовірно, запам'ятаються поколіннями. Ці матеріали переглядаються, обговорюються та цитуються в соціальних мережах, саме так суспільство разом формує розуміння того, що сталося.

Війна радикально змінює політичні та соціальні процеси, спосіб розуміння колективного досвіду та фіксацію пам'яті. Таким чином, у такій ситуації військова журналістика є не просто засобом проведення інформаційних операцій; вона набуває набагато більшої глибини. Про це свідчать слова журналістів на війні. Вона зберігає голоси безпосередніх свідків, перетворюючись на посередника між фронтом та суспільством. Картини війни, героїзму та втрат, інтонація та вибір тем яких визначатимуть через роки те, як ці події будуть оцінюватися майбутніми поколіннями, походять із самої мови. Це робить військову журналістику одним із найважливіших інструментів, за допомогою яких може формуватися спільний історичний наратив [3].

Журналістські матеріали мають створювати колективне розуміння війни. Вони допомагають громадськості усвідомити не лише те, що сталося, але й чому ці події є значущими для національної спільноти. Через повторення та обговорення, а також поширення в медіапросторі, індивідуальні історії виходять за межі індивідуального досвіду, поступово стаючи частиною національної пам'яті.

Військова журналістика у воєнний час виконує подвійну функцію: по-перше, це функція документування реальності; по-друге, вона формує уявлення про цю реальність у суспільній свідомості. Тому слово військового журналіста можна розглядати як особливий інструмент впливу, який формує не лише інформаційний простір сьогодення, а й пам'ять нації про пережиті події.

Список використаних джерел

1. Halukha L., Lysiaskyi P., Harmatiy O., Verezomska S., Voznyuk O. The role of historical memory in the formation of national identity: a study of the Ukrainian case. *Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias*. 2025. 4:682. DOI: <https://doi.org/10.56294/sctconf2025682>.

2. Hudoshnyk O., Krupskyi O. P., Styrnik N. Mediatization of collective testimonies during the Russian-Ukrainian War 2022-2023. *Communication & Society*. 2025. 38 (1), 281–297. DOI: <https://doi.org/10.15581/003.38.1.021>.

З. Зражевська Н., Заїка В. Як змінилася робота українського журналіста під час війни. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 1 (15). С. 68–77. DOI: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.159>.

БЕВЗЮК Яна Олександрівна,
курсантка Національної академії
Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького

Науковий керівник:

ШУМОВЕЦЬКА Світлана Павлівна,
доцент кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ПОЛІТИКА ЗРОСІЙЩЕННЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ НАЦІОНАЛЬНУ СВІДОМІСТЬ

Політика зросійщення була системним інструментом імперської та радянської влади. Вона передбачала асиміляцію неросійських народів шляхом насильного нав'язування російської мови, культури та історичної пам'яті. В Україні русифікація мала не лише культурний, а й політичний характер, оскільки була спрямована на знищення національної ідентичності українського народу.

Історичні витоки політики русифікації щодо українців сягають періоду входження українських земель до складу Російської імперії у XVIII столітті. Ліквідація автономії Гетьманщини, знищення Запорозької Січі у 1775 році та запровадження імперської адміністрації стали першими кроками до обмеження політичної та культурної самобутності українського народу. У XIX сторіччі політика зросійщення набула цілеспрямованого характеру через мовні заборони. Валуєвський циркуляр 1863 року та Емський указ 1876 року фактично забороняли використання української мови в освіті, друці та громадському просторі, що перешкоджало становленню українського народу як окремої нації [2].

У радянський період попри формальне проголошення рівності народів, тодішня влада продовжила русифікаційну політику в більш завуальованій формі. Короткотривалий період українізації 1920-х років, що мав на меті «укорінення» російської влади на теренах України, закінчився репресіями проти української інтелігенції, що згодом дістало назву «Розстріляного